

Barne-, likestillings - og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 OSLO

Vår ref: 2012/539

Deres ref:

Dato: 29.11.2012

Høring - Forslag om lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Det vises videre til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) høringsnotat av 12.1.0.2012 med forslag til endringer i lov om barn og foreldre. Diakonhjemmet Høgskole ser det som prisverdig at BLD har arbeidet med å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep og gir med dette sin tilslutning til høringsnotatets overordnede mål om å beskytte barn mot vold og overgrep i nære relasjoner. Det er liten tvil om at vold og overgrep representerer en stor risiko for barn og unges helse og utvikling, og det er viktig å sette inn tiltak som kan gi bedre beskyttelse av barn i slike situasjoner.

Flere av forslagene i høringsnotatet reiser spørsmål som gjelder forholdet mellom barnelov og barnevernslov. Spørsmål som gjelder foreldreansvar, bosted og samvær skal være begrunnet i barnets beste, og det skal tas hensyn til hva barnet mener. I mange av disse sakene er konfliktnivået stort og barn og foreldre kan ha behov for særskilt hjelp og støtte. Mange av disse sakene krever en behandling som bygger på et bredt tverrfaglig perspektiv hvor både juridisk, psykologisk, barnevern- og sosialfaglig, samt familievernfaglig kompetanse inngår. Videre er det et stort behov for kompetanse i mekling og konflikthandling, samt kompetanse i kommunikasjon med barn og hvordan det kan legges til rette for at barn kan danne og uttrykke sine meninger. Det er grunn for å stille spørsmål om den nåværende ansvarsfordelingen mellom domstolene og barneverntjenesten ivaretar disse behovene i tilstrekkelig grad. Vi mener at forslaget om å etablere en familiedomstol (jfr NOU 2012:15 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*) og andre former for organisering, må utredes nærmere.

Vi vil også på generelt grunnlag understreke at barneverntjenesten har et stort arbeidspress. Det må derfor stilles til rådighet både faglige, administrative og økonomiske ressurser dersom deres ansvarsområde utvides. Å beskytte mot vold og overgrep er en meget krevende faglig oppgave, der utfordringen også er å avdekke psykisk vold som er skjult for omverdenen. Etter vår erfaring har ansatte i barneverntjenesten i dag for liten

kompetanse til å mestre en slik oppgave tilfredsstillende. Det må derfor også tilføres betydelige ressurser til en slik kompetanseheving.

2. Bostedsforeldres rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep

Dette handler i hovedsak om å tydeliggjøre i barneloven at bostedsforelderen skal ha rett til å nekte samvær ved frykt for at barnet utsettes for vold og seksuelle overgrep, og at samvær ikke skal tvangsfullbyrdes når det er en reell mulighet for at barnet utsettes for vold og/eller overgrep fra samværsforelderen. Vi ser dette som en naturlig følge av foreldres plikt til å beskytte og yte omsorg for sine barn, og barns rett til beskyttelse, jfr Barnekonvensjonen. Da foreldres muligheter for å nekte samvær også kan utnyttes i situasjoner hvor det er store konflikter mellom foreldrene, må retten kunne treffe en foreløpig avgjørelse om samvær på raskt og ubyråkratisk måte når en av partene krever det. En mulighet er å etablere en vaktordning ved domstolene der blant annet denne type akutte situasjoner kan håndteres. Likeledes må også samværsforelderen også ha en rett og plikt til å beskytte barnet mot vold og overgrep hos bostedsforelderen. Det må derfor være den forelderen hvor barnet oppholder seg hos som skal kunne nekte å oppfylle samværsavtalen. I flere og flere tilfeller vil foreldre også ha delt omsorg, og lovverket må gjenspeile nyere familiemønstre.

3. Barneverntjenestens rolle ved mistanke om vold og andre overgrep under samvær

Problemstillingen som reises er knyttet til bostedsforeldre som ikke alltid evner å fremme sak og begrense samvær som vurderes som uheldig for barnet, og om barneverntjenesten bør opptre som partshjelper i slike saker, dvs støtte bostedsforeldre og gi veiledning til denne om hvordan en skal gå frem for å endre samværsordningen. Barneverntjenesten vil i slike tilfeller kunne støtte bostedsforeldre og vitne i saker som fremmes for domstolene. Vi ser at ansatte i barneverntjenesten kan være betydningsfulle støttepersoner for bostedsforelderen i slike situasjoner, men dette kan også gjøre det vanskelig for de ansatte i barneverntjenesten å ivareta barnets beste på sikt. Dette kan gjelde i saker hvor bostedsforelderen ikke får medhold av retten om samværsnekt, og hvor barneverntjenesten skal fortsette å samarbeide med begge foreldrene. Videre vil en slik rolle være vanskelig å forene i de tilfeller hvor det reises spørsmål bostedsforelders omsorgsevne. Vi er redde for at en slik støttefunksjon for en av foreldrene kan bidra til å gjøre det vanskelig å ivareta barneverntjenestens primære oppgave, nemlig barnet. Ved å sørge for bred informasjon og at allmennheten kjenner til bostedsforeldres mulighet for samværsnekt, vil personer i familie og nettverk til bostedsforelderen kunne ivareta denne støttefunksjonen. En slik veiledning er en krevende oppgave som forutsetter realistiske kunnskaper om hvordan domstolens bevisføring fungerer, i tillegg til solid kompetanse om psykisk vold og evne til å avdekke dette. Vi er i tvil om barneverntjenesten i dag har den kompetansen som kreves for å gi en slik form for veiledning. Vi mener derfor at spørsmålet om barneverntjenesten skal være partshjelper i saker etter barneloven bør

utredes mer. Forøvrig vil barneverntjenesten kunne gi råd og veiledning som i andre saker.

Høringsnotatet forslår også at barnevernloven bør endres slik at barneverntjenesten skal kunne gis hjemmel til å pålegge hjelpetiltak i samværshjemmet, slik det også foreslås i NOU 2012. Når det gjelder dette spørsmålet, bør tiltakene rettet mot bostedshjemmet og samværshjemmet likestilles. I enkelte tilfeller bor barn like mye hos begge foreldrene og da må også barneverntjenestens tiltak kunne rette seg mot begge. Barneverntjenestens tiltak må derfor kunne tilpasse seg nye familiemønstre.

Vi er likevel skeptiske til at barneverntjenestens t skal kunne begrense eller stanse en samværsordning. Det er flere grunner til dette. Barneverntjenesten har et stort arbeidspress, og en slik oppgave vil være en ytterligere belastning for et allerede hardt presset barnevern. Det er mulig at enkelte foreldre i vanskelige barnefordelingssaker kan forsøke å utnytte en slik ordning, for eksempel ved å anmelde den andre forelderen til barneverntjenesten i håp om at barneverntjenesten vil stanse en samværsordning, og uten at det er grunn for at barneverntjenesten skal være inne i bildet. Barnevernet vil dessuten ha ansvaret for å undersøke en sak dersom det er grunn til å tro at barn utsettes for omsorgssvikt.

4. Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesak

Dette er ikke et enkelt spørsmål å svare på, men det ut fra barnets beste vil være hensiktsmessig med en egen bestemmelse i barneloven som slår fast at lovbrudd som vold og overgrep mot barnet eller ektefelle/partner i seg selv kan gi grunnlag for å kreve bortfall av samværsrett og tap av foreldreansvar. En slik lovbestemmelse kan ha en preventiv virkning, men vi mangler forskning som kan dokumentere en slik effekt. Personer som skal arbeide med slike spørsmål krever fagpersoner som har solid utredningskompetanse, og løpende oppdaterte kunnskaper om internasjonal forskning på området, supplert med omfattende bevisføring direkte ved den dømmende rett. Av denne grunn er det vanskelig å ta stilling til det foreliggende forslaget når det gjelder dette punktet.

5. Barns deltakelse – sikring av barns rett til å bli hørt

Ofte påtar barn seg skyld for vanskeligheter som er knyttet til foreldrenes samlivsproblemer og de trenger informasjon om hva som skal skje med dem. Spørsmål om bosted og samvær er av stor betydning for barns oppvekst. De må derfor få anledning til å uttale seg i saker som berører dem, og det må sikres at de får tilbakemelding på resultatet av beslutninger fattet i retten. Her bør barneloven harmoniseres med barnevernsloven. Vi er enige i at barneloven får en ny bestemmelse hvor beslutningstakeren (dommeren) får ansvar for at barnet blir orientert om utfallet av saken og forklart hvordan barnets ønske/mening er tatt hensyn til.

Vi vil bemerke at det trengs særskilt kompetanse når det gjelder å snakke med barn og få frem deres meninger og synspunkter, enten det er i forkant eller etter en rettsak. Fagfolkene som skal ha dette ansvaret må derfor få en særskilt opplæring i hvordan dette skal gjøres. Videre kreves det at det brukes god tid i arbeidet med å bygge barnets tillit før man går inn på de vanskelige forholdene.

6. Opplysnings- og meldeplikt for dommere

Vi ser ingen grunn til at ikke dommere skal ha meldeplikt til barneverntjenesten når saker etter barneloven avdekker alvorlig bekymring for barnets omsorgssituasjon.

7. Saksbehandlingen i barnelovssaker for domstolene – saker med volds- og overgrepssproblematikk

Vi mener at det kan være aktuelt for dommere å kunne oppnevne en advokat eller en annen representant for å ivareta interessene til barnet når en barnefordelingssak kommer til domstolen. Barnet vil ofte ha vanskeligheter med å ytre seg i slike sammenhenger, og vil ofte trenge en voksen støtteperson som kan ivareta interessene til barnet på bredt vis. Vi er glade for at vi har fått muligheten til å uttale oss om ovennevnte forhold og står til disposisjon dersom det er behov for ytterligere kommentarer.

Vennlig hilsen

Torhild Bjerkreim
Instituttleder
Institutt for sosialt arbeid og familierapi
Telefon: +47 22451940
E-post: torhild.bjerkreim@diakonhjemmet.no